

САВЕТОДАВНИ РЕФЕРЕНДУМ И ПРЕСТАНАК ФУНКЦИЈЕ ПРЕДСЕДНИКА – ДА ИЛИ НЕ?*

Сажетак

Недавно, у јавности је изнет, правно и политички гледано, занимљив предлог. Наиме, председник Републике је најавио могућност расписивања саветодавног референдума од стране Народне скупштине, а који би се тицао подршке коју председник ужива међу грађанима. Наравно, иако саветодавни, он би могао да води до престанка функције председнику Републике. Разуме се, један овакав предлог је изазвао опречне реакције, те је намера да се у овом раду пружи одговор на постављено питање, да ли је саветодавни референдум о таквом питању дозвољен или није?

Кључне речи: председник Републике, референдум, одговорност

1. О ПОЛОЖАЈУ ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ У УСТАВНОМ СИСТЕМУ СРБИЈИНОМ

Белодано је да је нарочито интересантан положај председника Републике, како правно, тако и политички, у уставном систему наше земље (видети Станић 2024). Управо то узрокује доста промишљања

* Аутор је виши научни сарадник Института за упоредно право у Београду. Електронска адреса аутора: m.stanic@iup.rs. ORCID број: 0000-0001-8849-7282.

** Овај рад је настао као резултат истраживања у оквиру пројекта „Прилагођавање правног оквира друштвеним и технолошким променама са посебним освртом на регулисање вештачке интелигенције” који у 2025. години спроводи Институт за упоредно право уз финансијску подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација (евиденциони број: 451-03-136/2025-03/200049 од 4. 2. 2025)

и дилема правних писаца. Наиме, у нормативном смислу председник је Уставом дефинисан као државни орган који изражава државно јединство Републике Србије (Устав Републике Србије од 2006, чл. 111). Председника Републике непосредно бирају грађани, на мандат од пет година, са могућношћу једног реизбора (Устав Републике Србије од 2006, чл. 114, 116). Каже се да основни недостатак уставноправног положаја председника Републике лежи у нескладу и противуречности између кључних елемената физиономије ове институције. Онако како је уставноправно замишљен и постављен шеф државе је номинално „јалова“ институција, која у пракси тежи омнипотентности (Simović 2013, 19). То је узроковано непосредним избором председника Републике од стране грађана, чиме он задобија најшири могући легитимитет. Другим речима, у вези са непосредним избором председника постоји став, а може се оценити као доминантан у српској уставноправној литератури, према којем постоји несклад између непосредног избора шефа државе и његовог демократског легитимитета, са једне стране, и малих уставних овлашћења, са друге стране (Petrov 2024, 8). Ипак, овај став је споран, јер му из видокруга „измиче“ постојање политичких странака и логике функционисања политичког система у једној земљи, која практично „уклања“ овај несклад, који је само привидан, нормативан, те који губи из вида функционисање самих нормативних решења.

Стога, непосредан избор председника утиче на то да је његов политички положај унеколико ојачан, јер је снабдевен највишим степеном легитимитета. Но, то није једини узрок такве позиције председника, већ је потребно и да га прати управљање стожерном политичком странком, формално или фактички. Овакве ставове потврђује и пракса, у којој видимо да је за ојачан положај председника „заслужан“ начин избора, али уз задржавање функције лидера политичке странке током трајања мандата. То је сасвим у складу са тврдњом да јакот председника државе не стварају само и једино непосредни избори, него „чињеница да је он или вођа већинске странке, или странке која је неопходна за формирање владе“ (Orlović 2015, 156). Следствено тим тврдњама, председник у Србији „црпи“ политичку моћ захваљујући чињеници истовременог управљања владајућом политичком странком (Орловић 2016, 1206–1207). Обрнуто гледано, кључна политичка моћ се по правилу налази унутар најјаче политичке странке, а она је обично концентрисана у рукама страначког председника. Даље посматрано, Владу фактички контролишу политичке странке преко својих

„дисциплинованих“ посланика (детаљније Станић 2017), које заправо контролише председник. Имајући све то у виду, стварни, пивотални центар моћи се у новијој српској парламентарној демократији помера у зависности коју државну функцију врши председник најјаче политичке странке. Ипак, на овом месту, ваљало би и да се нагласи да ова појава није особеност једино српског политичког система (Manojlović 2024, 148–149).

Разуме се, о овом проблему је писано и на њега је указивано у домаћој литератури. Сумарно гледано, правац размишљања је двострук. Један указује на то да је супротно духу Устава да прокламовани гарант државног јединства буде и члан удружења које, по дефиницији, представља само део грађана, као што је политичка странка. У оквиру ових размишљања упућује се и на уставне одредбе, те се тврди да Устав забрањује кумулирање ових функција. У оквиру другог правца размишљања, истиче се и недопуштеност изигравања намере уставотворца, те прибављања оних овлашћења које председник сагласно слову Устава нема. Будући изабраник читавог бирачког тела, шеф државе, очекује активну улогу у усмеравању политичких процеса, без обзира на делокруг својих овлашћења. Отуда, каже се да су чести случајеви посезања председника за ваниституционалним средствима ради контролисања државне политике. Подударање председничке и парламентарне већине знатно олакшава таква настојања непосредно изабраног шефа државе, која, напослетку, омогућавају президентизацију парламентаризма (Simović 2024, 7). Сматра се да је ова појава попримила обележја полупредседничког система, јер се мора уважити чињеница да формални уставни оквир подлеже одговарајућој динамици тзв. политичког устава (Pejić 2024, 7). Каже се и да је јачање положаја председника остваривано и остварује се и даље упркос намерама аутора Устава (Mikić 2024, 1–3). Но, да ли је заиста тако?

Слажем се са резонувањем да је прича у нашој доктрини о „духу“ српског „пре један теоријски конструкт који, иако разуман и научно утемељен, надилази регулативу самог Устава, придајући му квалитете које он заправо нема“ (Ђорђевић 2020, 143). Овлашћења председника произилазе из четири извора. Један од извора је власт која је дефинисана у уставима. То је само један, важан, али не и најважнији извор утицаја председника. Други извор моћи је снага и склад странке којој припада председник у законодавном органу. Трећи се односи на значајну снагу председника која се огледа у чињеници да се они бирају на непосредним народним изборима и да могу да тврде како су они

једини јавни службеници које бира народ као целина (Budžak 2024, 5). Поред тога, избором од стране грађана председник стиче самосталан политички легитимитет, због чега се он више не може сматрати само симболичним носиоцем уставних овлашћења. Дакле, председник и влада располажу независним изворима политичког легитимитета. Ипак, његов политички легитимитет, за разлику од Владе, није посредан и изведен већ је раван оном којим располаже Народна скупштина као носилац законодавне власти (Симовић 2008, 358; Mikić 2024, 4). Четврто, морамо да узмемо у обзир и ауторитет личности која врши функцију председника републике. То може бити његов лични ауторитет који произилази из снаге његове личности, снаге његове воље, харизматичности и слично (Nikolić 2024, 951; Микић 2017, 292–301; Milić 2024, 14). Можемо да закључимо, када сагледамо целину, да управо целокупно установљени систем омогућава сасвим легалну, у складу са Уставом, „*de facto*“ концентрацију власти (тј. оставља простора, могућност за њу) у рукама председника Републике, уколико су испуњене одређене претпоставке и постоје извесне политичке околности. Стога није, строго посматрано, најпрецизније уопште говорити о „дисторзији“ или „извитоперењу“ међусобних односа власти када до овакве фактичке концентрације дође, јер би то подразумевало да је сама идеја Устава фундаментално другачија од реалности, што сматрамо да није случај“ (Ђорђевић 2020, 143).

2. О ПОЛИТИЧКОЈ ОДГОВОРНОСТИ НОСИЛАЦА ЈАВНИХ ФУНКЦИЈА

За представничку демократију можемо да кажемо да је „срасла“ уз принцип одговорности. У суштини, како би уопште могло да се говори о представничкој демократији, неопходно је да од стране народа овлашћени представници делују тако да одражавају и подржавају вољу представљених. Односно, потребно је да представници током вршења своје функције „ослушкују“ тонове који долазе из народа. Појам формалне представничке демократије се уз формално представништво, схвата и као ауторизацијом успостављени однос легитимације и одговорности између органа државне власти и народа. Практично, у оквиру представничке демократије деловање водећих органа мора да буде такве врсте да се појединци и грађани заједно (народ) у њему могу препознати (Према, Ribarević, Vujeva 2011, 169–170 фн. 2). Имајући све то у виду, лепо је примећено да представничка демократија

имплицира одређену солидарност или хармонију између бирача и изабраних (Carré de Malberg 1922, 202). У оквиру ње је, дакле, нужно да се води рачуна о онима који су представљени. Напросто, често може да се догоди да се носиоци највиших државних функција удаље од народа и његових потреба. Но, како до тога не би заиста и долазило, односно како би такве појаве биле ретке, неопходно је да функционише механизам којим се одговорност носилаца највиших функција ставља у покрет. Ваљано функционисање једног таквог механизма управо и „нагони“ носиоце јавних функција да их врше у складу са жељама и вољом грађана. Француски теоретичар Пјер Аврил (Pierre Avril) указује да је одговорност неопходан регулатор (*le regulateur necessaire*) власти. Заправо, она и онаква власт коју не прати одговорност је у својој суштини, правом допуштена самовоља (Avril 1977, 21; Петров 2011, 763).

Тако се тврди да је „са историјског становишта, делотворно осигурање одговорности у владавини главни циљ свих различитих шема репрезентације. Модерна владавина може у извесном погледу да буде интерпретирана као напор да се произведе одговорно вођење јавних послова“ (Fridrih 2005, 232). Суштина је да су у представничкој демократији носиоци власти представници суверена. Они од суверена не смеју да се отуђе, већ морају да одговарају за политику коју воде у име суверена и у његовом интересу. Важно је и да се нагласи да је овај однос на неки начин двосмеран, јер и сами грађани морају да буду одговорни, односно заинтересовани за вршење јавних послова, те спремни да учествују у креирању опште воље.

Када се ради о терену уставног права, ваљало би имати на уму да проблеме приликом одређивања појма одговорности усложњавају и сама својства устава. Двострука природа устава као правног, али и политичког акта узрокује да се у уставу сусрећу политика и право, а самим тим још две различите концепције одговорности (Трипковић 2008, 820). Ради се о правној и политичкој одговорности. Правна одговорност се среће и у другим гранама права, док је политичка одговорност специфичност уставног права, односно она је „аутономан и специфичан принцип у односу на друге облике одговорности“ (Avril 1977, 9). Не називајући их тако ова два облика разликује и Карл Фридрих (Carl Friedrich), када вели да „је секуларизована политичка одговорност схваћена у смислу односа између људских бића. Постоје два основна начина осигурања такве одговорности. Један је административни, а други је политички или изборни облик одговорности. Но, у оба случаја одговорност се мери у смислу службе интересима који су

одређени преференцијом неког другог. То значи да одговорност увек подразумева комуникацију између људских бића“ (Fridrih 2005, 236). Пјер Аврил под политичком одговорношћу подразумева идеју према којој носилац јавне функције дела у интересу оних у чије име влада, те управо њима и полаже рачуне за своје акте (Avril 1977, 9). У литератури су истицане разлике између правне и политичке одговорности. Тако је у својој утицајној анализи политичке и правне одговорности Улрих Шојнер (Ulrich Schöner) истакао, пре свега, временску разлику приликом настанка ових облика одговорности. Он је нагласио да се одговорност за политичко деловање јавља тек касније у односу на правну одговорност. Наиме, политичка одговорност се заснива на пренетом ауторитету, док је основ правне одговорности повреда правног правила и тек се током осамнаестог века из правне издваја политичка „државноправна“ одговорност, која је усмерена на политичко одлучивање (према, Трипковић 2008, 826–827 фн. 17).

Додали бисмо и да се политичка одговорност „издваја“ из правне недуго након чувених револуција које су промениле свеколики угао гледања на државну власт. Појављивање политичке одговорности је посве логичан корак након пробоја схватања да власт припада народу, а да се само врши у његово име. Такође, другачија су и мерила за утврђивање ове две одговорности. Мерила за утврђивање правне одговорности су унапред изражена правном нормом, те објект одговорности може унапред да одреди какво се понашање од њега очекује, док код политичке одговорности ти критеријуми не морају да буду унапред дефинисани (Видети, Трипковић 2008, 825). Пјер Аврил је приликом дефинисања објективних и субјективних елемената политичке одговорности (Петров 2011, 762), истицао и да су природа ове одговорности и њен смисао другачији. Прецизније, њена суштина није у казни или накнади причињене штете, већ у идеји да носиоци власти полажу рачуне грађанима (Avril 1977, 9). Једноставно, носиоци јавних функција би морали да се труде да их врше по свом најбољем знању и умећу, а грађани ће о њиховом деловању дати коначан суд. Још је Хамилтон (Alexander Hamilton) приметио да људи који врше неку дужност другачије гледају на њу, када имају поново прилику да је врше, уколико је заслужи (Hamilton, Medison, Džej, Džon 1981, 415). Делује као да је Хамилтон још пре неколико векова антиципирао постојање политичке одговорности и њену суштину, односно њену важност за ваљано обављање јавне функције.

У нашој литератури је Миодраг Јовичић даље развијао концепт политичке одговорности. У суштини Миодраг Јовичић је поделио политичку одговорност на правну и ванправну. Конкретно, према Миодрагу Јовичићу „политичка одговорност је један од облика правне одговорности којој подлежу носиоци јавних функција. С друге стране, поред политичке одговорности као облика правне одговорности, постоји и ванправна политичка одговорност, која се назива још и друштвено-политичком, моралнополитичком и сл. Правна одговорност је регулисана путем правних норми, као општеобавезних правила понашања, што са ванправном одговорношћу није случај” (Јовичић, 2006, 115). Јовичић је наглашавао да је основ политичке одговорности нецелисходан рад, односно они ставови и поступци који нису у складу са ставовима и поступцима оног тела пред којим се одговара. Према њему, ови основи и не могу да буду правно регулисани, пошто оцена да ли је нешто целисходно или није, спада у област дискреције онога ко је надлежан да ту оцену даје (Јовичић, 2006, 116). Са друге стране, из наше литературе долази и схватање Бошка Трипковића према којем би требало искључити из уставноправног појма одговорности ванправну политичку одговорност пошто је она морална или друштвена и свакако није обухваћена правом, јер су у питању облици контроле који не подразумевају видљиву, државну санкцију, те за правни појам одговорности нису релевантни (Трипковић 2008, 829). Трипковић је предложио да када је један од елемената основ, санкција или субјекат одговорности правни, а други политички да се говори о правно-политичкој одговорности. Он сматра да би се тада могло говорити да се код таквог облика одговорности ради о политичкој одговорности, која је заоденута у принципе правне одговорности и истиче да је овакав облик одговорности неопходан како би се указало на чест случај у упоредној правној пракси где се губе чисти облици правне и политичке одговорности и одустаје од основних принципа на којима почињају. Трипковић закључује да је у сваком случају најважније да правна и правно-политичка одговорност нису превазиђене, него да су оне реалност бројних уставних поредака (Трипковић 2008, 830).

3. О РЕФЕРЕНДУМУ

Учешће грађана у вршењу власти критеријум је у типологијацији облика демократије. У зависности од начина на који бирачко тело изражава своју вољу, разликујемо директну или непосредну и

посредну или репрезентативну демократију. Директна демократија, као „идеал“ чисте или „праве“ демократије у коме народ непосредно влада, није могућа у савременим друштвима (Радојевић 2021, 56). Непосредна демократија се може остварити само у малим заједницама, где се грађани могу окупити на једном месту, где би расправљали и одлучивали о за њих важним питањима (Nikolić 2013, 14-15). Разуме се, директна партиципација путем института непосредне демократије јача грађанске врлине, политичке способности народа, подстиче осећај солидарности и интеграцију друштва и даје већи легитимитет политичким одлукама. Напослетку, њен кључни аргумент је да омогућава да одлуке доносе они који су њени адресати (Радојевић 2021, 56).

Референдум је најраспрострањенија институција непосредне демократије. Референдум је облик непосредног одлучивања и састоји се у непосредном, тајном изјашњавању бирача о неком питању, јасно и разумљиво формулисаним, тако да се на њега може одговорити са „да“ или „не“, односно, „за“ или „против“ Познато је да идеја и пракса непосредног учешћа грађана у доношењу закона датирају још из времена античке Грчке и старог Рима. Међутим, са пропадањем ових античких држава и са наступањем другачијих времена, та идеја ишчезава, а пракса се затире. Много векова касније, ова пракса се поново зачела у швајцарским планинским кантонима, а још касније у делу „Друштвени уговор“ Жан Жак Русоа, у коме је идеја о непосредној демократији, а посебно о учешћу народа у законодавству и нашла свој теоријски фундамент. Обликујући се у референдум, ова идеја је врло брзо, у предвечерје, односно у првим годинама великих револуција (америчке и француске), нашла своју практичну примену: најпре у виду уставотворног референдума у држави Масачусетс (Масачусеттс) 1778. године, Њу Хемпширу 1779, у Француској (1793, 1795, 1799), у Швајцарској (1802). (Nikolić 2013, 14–15). У многим земљама референдум је постао уставна категорија, уз постојање знатних разлика (Тодоровић 2017, 65).

Референдуми се могу класификовати применом различитих мерила. Према обавезности примене, референдуми могу бити обавезни и факултативни. Референдум је обавезан уколико је, уставом или законом, расписивање референдума предвиђено као обавезна фаза у поступку доношења неког правног акта или политичке одлуке. Референдум је факултативан, када постоји могућност, али не и обавеза његовог расписивања. У зависности од времена примене, референдуми су претходни или накнадни. Претходни референдуми су они код

којих изјашњавање грађана претходи доношењу одлуке од стране надлежног органа, док се накнадни расписује након донете одлуке од стране представничких институција. Према подручју где се организују референдуми могу да буду државни, регионални или локални. Када је о дејству реч, референдуми могу да буду конститутивни, а то значи изјашњавање грађана о потврђивању претходно донете одлуке, те аброгативни чији је циљ укидање усвојеног акта или одлуке. Са становишта обавезности одлуке деле се на обавезујуће и саветодавне. Обавезујући су референдуми код којих постоји правна обавеза поштовања одлуке донете на референдуму, а уколико изјашњавање грађана има искључиво политички или морални значај, реч је о саветодавном референдуму. У односу на предмет одлучивања, референдуми се деле на уставотворне, законодавне, административне, финансијске и на оне међународноправног карактера. У случају да се грађани изјашњавају о спору између највиших државних органа, ради се о арбитражном референдуму. Посебан облик референдума је плебисцит, о којем у теорији не постоји јединствено мишљење, те се, са једне стране, сматра да је то само облик референдума, док, са друге стране, посебно у француској литератури, се прави фино нијансирање између референдума и плебисцита. Ипак, с обзиром на то да је основни смисао непосредно изјашњавање грађана, чини се да не постоји оправдање да плебисцит буде третиран као посебан институт, различит од референдума. Ваља да се има у виду и да сваки референдум на неки начин представља и изјашњавање грађана о актуелним носиоцима политичке власти (Симовић, Петров 2018, 154–156).

4. О ОДГОВОРУ НА ПИТАЊЕ ИЗ НАСЛОВА

По Уставу Србије из 2006., више не постоји институт опозива председника државе од стране грађана, односно, они не могу непосредно да опозову председника Републике, већ је то у надлежности парламента (Вечерње новости 2024). Председник Републике разрешава се због повреде Устава, одлуком Народне скупштине, гласовима најмање две трећине народних посланика. Поступак за разрешење може да покрене Народна скупштина, на предлог најмање једне трећине народних посланика. Уставни суд је дужан да по покренутом поступку за разрешење, најкасније у року од 45 дана, одлучи о постојању повреде Устава (Устав Републике Србије од 2006, чл. 118). Јасно је да се у овом случају ради о правној одговорности, јер

се тражи утврђивање постојања повреде Устава од стране Уставног суда. Ова одговорност, а имајући у виду карактер устава као правно-политичког акта може да буде и политичко-правна. Ипак, практично гледано, у смислу њених остваривања, а што је и најбитније, постоје две битне, отежавајуће чињенице. Прво, већина која се захтева за доношење одлуке о разрешењу председника Републике. Друго, постоји и сасвим очекивана и реална могућност да ће Уставни суд у највећем броју случајева веома тешко и моћи да одлучи да ли је председник повредио Устав. Другим речима, само у случају тзв. очитих, флагрантних повреда Устава, можемо очекивати извесну одлуку, док у свим осталим случајевима може да се деси „спуштање густе правничке магле“, која је сасвим очекивана, с обзиром на питања које могу да се нађу пред Уставним судом. Међутим, правна могућност у којој би о томе, ипак, одлучивали грађани, стоји на располагању Народној скупштини и заснована је на члану 17. Закона о референдуму и народној иницијативи (Закон о референдуму и народној иницијативи), онако како је то предложио председник Републике. У том члану се предвиђа да парламент може да распише референдум о питању од ширег значаја из своје надлежности, ради прибављања мишљења грађана о одлуци која би требало да буде донета у вези с тим питањем. На саветодавном референдуму од грађана би се се тражило мишљење о томе да ли би Народна скупштина требало да покрене поступак за разрешење председника Србије или би сам његов резултат био довољан да и председник Републике поднесе оставку, услед губитка поверења грађана и реализације принципа политичке одговорности. Правно гледано, овакав пут би био сасвим дозвољен. Наиме, мора да се има у виду да се у овом случају не ради о опозиву, већ да је правна природа оваквог саветодавног референдума сасвим другачија. Када би се радило о опозиву, онда би могла да се стави оправдана примедба да се тиме дерогира процедура предвиђена Уставом. Но, то овде никако није случај, јер се, поред већ постојећег правног пута, који је као што смо видели у пракси тешко изводљив, нуди још једна могућност за реализовање председникове одговорности. Приликом оваквог саветодавног референдума се ради о саветодавном мишљењу грађана, о томе да ли су задовољни како председник државе обавља своју функцију, што може одговорном носиоцу функције да буде јасан разлог за подношење оставке. Приликом расписивања једног таквог референдума постиже се јасна реализација принципа политичке одговорности

председника и то према онима који су га и изабрали, према суверену, грађанима, а не чека се сложена и неизвесна процедура предвиђена Уставом. Дакле, одговор се намеће, овакав референдум је могућ, јер је правно дозвољен, те се њиме реализује један од темељних принципа представничке демократије, принцип одговорности носилаца јавних функција.

ЛИТЕРАТУРА

- Avril, Pierre. 1977. „Pouvoir et responsabilite”. U (ur. Georges Burdeau), *Le pouvoir, Mélanges offertes a Georges Burdeau* (str. 9–24). Paris: LGDJ
- Carré de Malberg, Raymond. 1922. *Contribution à la Théorie générale de l'État*. Tome Deuxième. Paris: CNRS.
- Fridrih, Joakim Karl. 2005. *Konstitucionalna demokratija, teorija i praksa u Evropi i Americi*. Podgorica: CID
- Hamilton, Aleksander. Medison, Džejms. Džej, Džon. 1981. *Federalistički spisi*. Beograd: Radnička štampa
- Nikolić, Oliver P. 2013. „Referendum (sa posebnim osvrtom na Švajcarsku i Hrvatsku)”. *Strani pravni život*, 57(1) str. 13–25.
- Nikolić, Oliver P. 2015. „Referendum u Kanadi”. *Strani pravni život*, (3), str. 51–61.
- Orlović, Slobodan. 2015. „Predsednik Republike: konstitucionalno-institucionalne dileme”. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka u Beogradu*, 9(13), str. 151–164.
- Ribarević, Luka i Vujeva, Domagoj. 2011. „Povijest pojma predstavništva. Elementi za izgradnju moderne teorije političkog predstavništva I”. *Politička misao*, 48(3), str. 167–195.
- Simović, Darko. 2013. „Institucionalne pretpostavke usklađivanja ustavnopravnog i realnog položaja predsednika Republike Srbije”. *Nauka, bezbednost, policija*, 18(1), str. 11–24.
- Ђорђевић, Мирослав. 2020. *Суспензивни вето председника републике*. Докторска дисертација. Универзитет у Београду: Правни факултет.
- Јовановић, Милан Н. 2011. „Облици директне демократије-народна иницијатива и референдум”. *Српска политичка мисао*, 34(4), стр. 33–49.

Јовичић, Миодраг. 2006. *Демократија и одговорност, Одговорност носилаца јавних функција*. Београд: ЈП Службени гласник: Правни факултет Универзитета у Београду

Микић, Владимир. 2017. *Амерички председник као шеф дипломатије и врховни заповедник*. Београд: ЈП Службени гласник

Орловић, Слободан П. 2016. „Шеф државе у Србији – краљ наспрам председника републике“. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 50(4), стр. 1197–1212.

Петров, Владан. 2011. „Слободни мандат посланика и одговорност“. *Правни живот*, 60 (12), стр. 759–778.

Петров, Владан. 2018. *Уставно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду

Радојевић, Мијодраг. 2021. „О природи референдума: с посебним освртом на законодавна решења у Србији и Републици Српској“. *Правна ријеч: часопис за правну теорију и праксу*, 64, стр. 55–74.

Симовић, Дарко и Петров, Владан. 2018. *Уставно право*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија

Симовић, Дарко. 2008. *Полупредседнички систем*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду: ЈП Службени гласник

Станић, Милош. 2017. *Правна природа посланичког мандата*. Докторска дисертација. Универзитет у Београду: Правни факултет

Станић, Милош. 2019. *Политичке странке и посланички мандат*. Београд: Институт за упоредно право

Станић, Милош. 2024. *Устав и председник Републике: српске дилеме*. Београд: Институт за упоредно право

Станковић, Марко. 2023. *Институције политичког система*. Београд: Правни факултет, Универзитет у Београду

Тодоровић, Жељко. 2017. „Референдум као облик непосредне демократије“. *Анали пословне економије*, 16, стр. 60–68.

Трипковић, Бошко. 2008. „Појам одговорности у уставном праву-покушај типологије“. *Правни живот*, 57(14), стр. 819–832.

ИЗВОРИ ПРАВА

Устав Републике Србије, *Службени гласник РС* 98/06

Закон о референдуму и народној иницијативи, *Службени гласник РС* 111/21, 119/21

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Budžak, Goran. 2024. „Polupredsednički sistem kao model horizontalne organizacije vlasti.“ <http://cd.bos.rs/online-citanka-novi-lideri--nove-mogucnosti/uploaded/6.pdf.pdf> (13.11.2024)

Manojlović, Savo. 2024. „Neformalne promene Ustava Republike Srbije – između nužnosti, evolucije i zloupotrebe.“ https://fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Savo_Manojlovic2.pdf (13.11.2024)

Mikić, Vladimir. 2024. „Normativna analiza položaja predsednika Republike i forme prećutne prezidencijalizacije ustavnog uređenja u Republici Srbiji.“ http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Vladimir_Mikic8.pdf (13.11.2024)

Milić, Dejan A. 2024. „Da li su inkompatibilne funkcije šefa države i predsednika političke stranke – ustavnopravni položaj predsednika Republike Srbije?“ http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Dejan_A_Milic2.pdf (14.11.2024)

Nikolić, Oliver. 2024. „Predsednik republike u parlamentarnom režimu.“ <http://ricl.iup.rs/925/1/2012%20-%20Pravni%20%C5%BEivot%20-%20Nikoli%C4%87.pdf> (13.11.2024)

Pejić, Irena. 2024. „Podela vlasti u ustavnom sistemu Srbije: mogućnost ravnoteže.“ http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Irena_Pejic1.pdf (13.11.2024)

Petrov, Vladan. 2024. „O nekim opštim mestima u poimanju sistema vlasti uopšte i u Republici Srbiji.“ https://fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Vladan_Petrov3.pdf (13.11.2024)

Simović, Darko. 2024. „Uzroci prezidencijalizovanja parlamentarizma i dometi ustavnog inženjeringa u Republici Srbiji.“ https://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Darko_Simovic7.pdf (13.11.2024)

Вечерње новости. 2024. <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1426305/narod-pita-predsedniku-pre-poslanika-novosti-istrazuju-sta-podrazumeva-savetodavni-referendum-koji-sef-drzave-predlaze-opoziciji> (15.11.2024)

Miloš Stanić

ADVISORY REFERENDUM AND TERMINATION OF THE FUNCTION OF THE PRESIDENT – YES OR NO?

Resume

Recently, an interesting proposal was presented to the public, from a legal and political point of view. Namely, the President of the Republic announced the possibility of calling an advisory referendum by the National Assembly, which would concern the support the President enjoys among the citizens. Of course, although advisory, it could lead to the termination of the office of the President of the Republic. It goes without saying that such a proposal has caused conflicting reactions, so the intention of this paper is to provide an answer to the question, is an advisory referendum on such a question allowed or not?

Keywords: President of the Republic, referendum, responsibility